

Adroddiad i'r	Pwyllgor Gwasanaethau Democrataidd
Dyddiad y cyfarfod	9 Mehefin 2023
Swyddog / Aelod Arweiniol	Gary Williams, Swyddog Monitro
Awdur yr adroddiad	Lisa Jones, Pennaeth Dros Dro y Gwasanaethau Cyfreithiol a Democrataidd a Dirprwy Swyddog Monitro
Teitl	Dyletswydd Arweinwyr Grwpiau i Hyrwyddo Ymddygiad Moesegol

1. Am beth mae'r adroddiad yn sôn?

Mae'r adroddiad yn rhoi gwybod i'r Pwyllgor am y ddyletswydd newydd sydd ar arweinwyr grwpiau gwleidyddol i hyrwyddo ymddygiad moesegol.

2. Beth yw'r rheswm dros lunio'r adroddiad hwn?

I roi'r wybodaeth ddiweddaraf i Aelodau am y gwaith a wnaed hyd yma fel bod Arweinwyr Grwpiau yn cael cymorth i wneud eu dyletswydd sy'n cefnogi'r amgylchedd democrataidd cyffredinol.

3. Beth yw'r Argymhellion?

Bod Aelodau'n nodi cynnwys yr adroddiad, gan ddarparu unrhyw sylwadau fyddai'n helpu i ymgorffori dull ar y cyd o gyflawni'r swyddogaeth ddemocrataidd hon.

4. Manylion yr adroddiad

4.1. Mae Adran 62 Deddf Llywodraeth Leol ac Etholiadau (Cymru) 2021 yn pennu dyletswydd newydd ar arweinwyr y grwpiau gwleidyddol i gymryd camau i hyrwyddo a chynnal safonau uchel o ymddygiad gan eu haelodau. Nid yw'r ddyletswydd yn gwneud Arweinydd y Grŵp yn gyfrifol am ymddygiad aelod arall, ond mae'r rôl yn un o gymryd camau rhesymol. Er mai Pwyllgor Safonau'r Cyngor sydd â throsolwg o'r fframwaith moesegol, mae'r ddyletswydd ychwanegol hon ar Arweinwyr Grwpiau yn ddull gan

Llywodraeth Cymru o greu diwylliant ar y cyd o safonau uchel sydd angen arweinyddiaeth leol a phob aelod i dderbyn cyfrifoldeb dros eu gweithredoedd, ar y cyd ac yn unigol.

4.2. Mae'r ddeddfwriaeth hefyd yn pennu dyletswyddau newydd ar y Pwyllgor Safonau i fonitro cydymffurfiaeth arweinwyr grwpiau â'r ddyletswydd hon ac i roi cyngor a hyfforddiant i arweinwyr grwpiau ar gyflawni'r ddyletswydd. Fodd bynnag, mae'n briodol iawn bod y Pwyllgor Gwasanaethau Democrataidd yn cael gwybod ac yr ymgynghorir â nhw wrth i'r Cyngor ddysgu gweithredu'r ddyletswydd newydd oherwydd ei phwysigrwydd i'r holl aelodau. Rhaid i gynghorau fod yn lleoedd ble mae diwylliant agored yn ffynnu a ble mae pobl yn cael eu croesawu a'u parchu, beth bynnag fo'u cefndir, er mwyn annog ystod fwy amrywiol o bobl i sefyll mewn etholiadau llywodraeth leol. Mae safonau ymddygiad yn allweddol i hyn ac mae gan bob aelod gyfrifoldeb i ymddwyn mewn ffordd sy'n parchu ac yn gwerthfawrogi pawb.

4.3. Mae Llywodraeth Cymru wedi llunio arweiniad statudol drafft ar gyfer arweinwyr grwpiau a phwyllgorau safonau cyn yr etholiad ac wedi ceisio safbwyntiau arno. Mae'r arweiniad drafft i'w weld yma: <https://gov.wales/consultation-local-governmentand-elections-wales-act-2021-standards-conduct-statutory-guidance> . Ar adeg ysgrifennu'r adroddiad hwn, mae'r arweiniad yn dal ar ffurf drafft.

4.4 Yn gryno, mae'r arweiniad drafft yn cynnwys enghreifftiau o sut y gall Arweinwyr Grwpiau gyflawni eu dyletswyddau, er enghraifft:

- dangos ymrwymiad personol a chymryd rhan mewn hyfforddiant neu ddatblygiad perthnasol yn ymwneud â chydraddoldeb a safonau;
- annog aelodau grwpiau i fynychu hyfforddiant neu ddatblygiad perthnasol yn ymwneud â chydraddoldeb a safonau;
- sicrhau bod y rhai sy'n cael eu henwebu ar Bwyllgor wedi cael yr hyfforddiant a argymhellir ar gyfer y Pwyllgor hwnnw;
- hyrwyddo cwrteisi a pharch o fewn cyfathrebiadau a chyfarfodydd grŵp ac yng nghyfarfodydd ffurfiol y Cyngor;
- hyrwyddo gweithdrefnau anffurfiol ar gyfer gwneud penderfyniadau o fewn y Cyngor, a gweithio gyda'r Pwyllgor Safonau a swyddogion monitro i wneud penderfyniadau lleol;
- hyrwyddo diwylliant yn y grŵp sy'n cefnogi safonau uchel o ymddygiad ac uniondeb;

- mynychu cyfarfod o Bwyllgor Safonau'r Cyngor ar gais i drafod materion yn ymwneud â'r Cod Ymddygiad;
- gweithio i weithredu unrhyw argymhellion gan y Pwyllgor Safonau ar wella safonau;
- cydweithio gydag Arweinwyr Grwpiau eraill, o fewn rheswm, i gyd-gefnogi ymddygiad o safon uchel yn y Cyngor.

4.5. Mae'r camau canlynol yn cael eu gweithredu, neu wedi cael eu gweithredu hyd yma:-

4.5.1 Mynychodd Cadeirydd ac Is-Gadeirydd y Pwyllgor Safonau gyfarfod Arweinwyr Grwpiau ym mis Ionawr 2023 a chytunwyd i gyfarfod o leiaf unwaith y flwyddyn ag Arweinwyr Grwpiau ar ffurf 'Grŵp Cyswllt Moesegol' - bydd Cadeirydd ac Is-Gadeirydd y Pwyllgor Safonau yn cael eu gwahodd i gyfarfod yr Arweinwyr Grwpiau i drafod cynnydd o ran y ddyletswydd mewn ffordd anffurfiol, ar y cyd.

4.5.2 Pob Arweinydd Grŵp i ddarparu adroddiad blynyddol i'r Pwyllgor Safonau ar eu cynnydd wrth gyflawni eu dyletswydd. Dylai'r adroddiad drafod ymrwymiad personol ac fel grŵp i fynychu hyfforddiant perthnasol am gydraddoldeb a safonau; hyrwyddo cwrteisi a pharch o fewn cyfathrebiadau a gosod diwylliant da; derbyn data ar nifer y cwynion; hyrwyddo gweithdrefnau datrys anffurfiol; ymgysylltu â'r Pwyllgor Safonau fel bo angen a chydweithio gydag Arweinwyr Grwpiau eraill. Mae pob Arweinydd Grŵp wedi cael cefnogaeth gan y Swyddog Monitro a'r Dirprwy i gwblhau eu hadroddiadau ac wedi cael y data perthnasol am eu grŵp.

4.5.3 Bydd y Pwyllgor Safonau yn gallu trafod yr adroddiadau hyn ag arweinwyr y grwpiau a chyfeirio at y gwaith a wnaed yn adroddiad blynyddol y Pwyllgor Safonau.

4.6 Darperir cyfleoedd hyfforddi ar ddatrys anghydfod a gweithio o fewn unrhyw weithdrefnau datrys lleol.

4.7 Mae hon yn ddyletswydd newydd sy'n esblygu ac mae Arweinwyr Grwpiau yn awyddus i'w chroesawu. Bydd arfer da yn cael ei drafod a'i ddisbarthu mewn cyfarfodydd Arweinwyr Grwpiau a chyfarfodydd y Grwpiau a'i rannu â'r Pwyllgor Safonau.

5. Sut mae'r penderfyniad yn cyfrannu at y Blaenoriaethau Corfforaethol?

Os bydd y ddyletswydd yn cael ei bodloni, dylai hyn gyfrannu at berthynas dda rhwng aelodau a swyddogion a rhwng aelodau â'i gilydd. Felly, mae Cyngor sy'n gweithredu ac yn cael ei lywodraethu'n dda yn cyfrannu at ddemocratiaeth leol dda ac ymddiriedaeth.

6. Faint fydd hyn yn ei gostio a sut y bydd yn effeithio ar wasanaethau eraill?

Bodlonir y costau o fewn yr adnoddau presennol. Mae rhywfaint o hyfforddiant i aelodau ar gael gan CLILC, ac mae'r Cyngor yn edrych i'r posibilrwydd o'i dderbyn.

7. Beth yw prif gasgliadau'r Asesiad o Effaith ar Les?

Nid yw asesiad o effaith ar les yn angenrheidiol

8. Pa ymgynghoriadau sydd wedi'u cynnal gyda Chraffu ac eraill?

Ymgynghorwyd â'r Pwyllgor Safonau ynglŷn ag Arweiniad LIC o ran yr eitem hon ac mae Arweinwyr Grwpiau wedi derbyn gwybodaeth am eu dyletswyddau.

9. Datganiad y Prif Swyddog Cyllid

Dylai'r ddyletswydd fod wedi'i chynnwys o fewn yr adnoddau cyfredol.

10. Pa risgiau sydd ac a oes unrhyw beth y gallwn ei wneud i'w lleihau?

Bydd cyflwyno'r ddyletswydd a rôl uwch yr Arweinwyr Grwpiau i gefnogi'r gwaith o'i chyflawni, yn lliniaru yn erbyn y perygl o ymddygiad nad yw'n bodloni'r safonau ymddygiad disgwylidig a chwynion i'r rheoleiddiwr.

11. Pŵer i wneud y penderfyniad

Adran 62 Deddf Llywodraeth Leol ac Etholiadau (Cymru) 2021